

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN-HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

SZENYÁN Erzsébet

Ryszard Kapuciński Afrikája

Eredeti közlés/Original publication:

Korunk, 2001, harmadik folyam XII., 4. szám, április., 17–19. old.

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.000.802

Dátum/Date: 2014. április 22. / April 22.

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

SZENYÁN Erzsébet: Ryszard Kapuciński Afrikája, *AHU MATT*, 2014, **pp.**

1–6. old., No. 000.000.822, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

hazai könyvtárakban

Megjegyzés / Note:

ellenőrzött és szerkesztett szöveg / controlled and edited text

Kulcsszavak/Key words

magyar Afrika-kutatás, Ryszard Kapuciński lengyel újságíró Afrikáról,
Kapuciński írásai magyarul

African research in Hungary, writings of Ryszard Kapuciński Polish journalist
about Africa, writings of Ryszard Kapuciński in Hungarian

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMEN-
TUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC
SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES,
COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/ writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

RYSZARD KAPUCIŃSKI AFRIKÁJA

Szenyán Erzsébet

Ryszard Kapuciński, a lengyel tényirodalom világhírű, számos nemzetközi díjjal elismert, külföldi egyetemeken tanító, tízegynehány nyelvre fordított képviselője 1956-tól 1972-ig szinte folyamatosan a harmadik világban (Indiában, Kínában, Afrikában, Latin-Amerikában) tevékenykedett újságíróként.

1957-ben került a *Polytika* c. hetilap tudósítójaként Ghánába, majd szemtanúja lett az angolai és az etiópiai háborúnak, megfordult Szomáliában, a szudáni polgárháborúban, Mozambikban, Nicaraguában és más afrikai országokban is. Afrikai élményeit a *Golyózápor Angolában* c. könyvében, a *Lapidarium* I–IV. bizonyos írásaiban, és a teljes egészében Afrikának szentelt, *Ében* című, magyarul tavaly kiadott riportesszé-kötetében írta meg.

A hatvanas években Afrika hatalmas átalakulásban, a gyarmatosítás alóli felszabadító mozgalom legforrongóbb, legreményteljesebb időszakában élt. Általános volt az a nézet, hogy elég csak felszabadulni a gyarmati elnyomás alól, s egyszerre megoldódik minden gond és baj. Világszerte ismert gondolkodók, jövőkutatók, gazdasági szakemberek is osztották ezt a nézetet, de az akkori valóság is megerősíteni látszott az optimista előrejelzéseket. A háborúk, a természeti csapások ellenére rohamosan fejlődött a tudomány, óriási előrelépések következtek be a szegény országokban is.

Ez az általános optimizmus sugárzik Kapuciński *Ében* c. Afrika-könyvének első írásaiból. A szerző elragadtatással ír a csodálatos természeti környezetről, a gazdag, színes kultúráról, nagy empátiával és szeretettel mutatja be az európai ember számára meghökkentő, különös szokásokat, emberi magatartásokat, társadalmi mozgásokat.

A hetvenes években aztán megakadt az ígéretes fejlődés, csődöt mondtak az elmaradott országok iparosítását előirányzó tervek, sok millió ember esett az éhínség áldozatául. Több tucatnyi véres katonai puccs bizonyította, hogy amikor meginog a gazdaság, a fiatal társadalmak törékeny politikai struktúrája könnyen szétesik. Az optimizmus eltűnt, sok jelentős gondolkodó – többek között a Római Klub tagjai – egyre aggasz-

több képet festettek a természeti kincsek kimerüléséről, egy globális konfliktus kitörésének esélyeiről.

A nyolcvanas években aztán új remény született – ha megszűnne a hidegháború, Kelet és Nyugat szembenállása, a fegyverkezésre szánt pénzekből fel lehetne számolni az éhezést.

„Azt hittük, ha végre befejeződik a hidegháború, ha a szabadság, a demokrácia és a viszonylagosan szabad piac válik uralkodóvá, akkor vége lesz az éhezésnek, a nyomornak, a drámai egyenlőtlenségnek. Megint volt egy utópiánk, amely utat mutatott, optimizmussal töltött el bennünket”.

(In: Ryszard Kapuczińskival készült interjú, *Gazeta Wyborcza*, 1999. dec. 24–26.)

És újra jött a nagy csalódás – a berlini fal leomlása, a kommunizmus bukása a legkevesbé sem oldotta meg a harmadik világ gondjait. Kiderült, hogy ezek a gondok nem a korábbi gyarmatosítás, de nem is a két világhatalom konfliktusának egyenes következményei. A Kelet-Nyugat szembenállás helyett felszínre került az Észak–Dél konfliktus, vagyis a gazdagok és szegények szembenállása, amely sokkal mélyebb az előbbinél, mert az emberiség gyökereit érinti. A harmadik világ problémája nem Moszkva és Washington versengésének egyik eleme, hanem bolygónk jövőjének kulcskérdése. Mert bár a különböző civilizációkat eltérő fejlődési ritmus jellemzi, résztvevőiknek eltérőek az igényei és életcéljai, azért egy bolygón élünk, és nem élhetünk elszigeteltségben. Nem a felelősségről, hanem a biztonságról van itt szó. A megtermelt javak elosztásának aránytalansága, az egyre növekvő civilizációs szakadékok valóságos időzített bombák, amelyek mindannyiunkat veszélyeztetnek. És ezt mintha kezdenénk, az emberiség történelmében először, megérteni.

Nézzük, hogyan látja mindezt Kapucziński a *Lapidarium* legújabb, IV. kötetének némely írásában (a magyar fordítás májustól a kecskeméti *Forrásban* fog megjelenni folytatásokban):

„Az ötvenes, hatvanas években, amikor a dekolonizáció kiváltotta általános örö uralkodott, a harmadik világ vezérei és a környezetükben lévő emberek abban reménykedtek, hogy valamiféle óriási, antiimperialista forradalom révén meg lehet majd szüntetni a gazdagság és a szegénység, az Észak és Dél között feszülő szakadékot. Fél évszázadnyi keserű tapasztalat megmutatta, hogy mindez zsákutcának bizonyult. A vezérek lejárátódtak, az emberek pedig elvesztették illúzióikat.

Ez utóbbiak ezért aztán taktikát változtattak, és a lassú beszivárgást választották emigráció formájában. Egyik ember a másik után, egyik család a másik után indul felfedező útra, s talál magának szűk kis helyet a fejlett világban.

És ez a folyamat döntő hatással lesz a jövőre. Ezek az emberek már itt maradnak. Gyerekeik születnek, akik majd iskolába járnak, aztán pedig munkába állnak. A beszivárgás nem szűnik meg, és különböző civilizációkat egyesítő társadalmak kialakulásához vezet.

A világ nagyobbik felének e pillanatban nincsenek kilátásai a jobb életre. Ez a reménytelenség – az esélyek és a távlatok hiánya – az, ami elszakíthatatlanul kapcsolódik ahhoz a szakadékhöz, amely elválasztja bolygónkon a szegényeket és a gazdagokat.

Egy ízben meglátogattam Nigéria északi részén egy félnomád törzset. Évekkel korábban valamiféle hivatalnokok akkumulátorral működő tévékészüléket vittek nekik. Nézték is a bennszülöttek a tévét egészen addig, míg az akkumulátor le nem merült. Akkor aztán kidobták a televíziót és visszatértek korábbi nomád életükhöz, mindahhoz, ami évezredek óta volt őseik osztályrésze. Semmi sem változott.

Hasonló a helyzet a világ szegénység sújtotta területeinek többségében. Az életet pár pillanatra megzavarja valamilyen újdonság, valamilyen érdekes, de mesterséges dolog. Aztán eltűnik. És az élet a régi módon zajlik tovább.

Ha a 20. század összes elbukott forradalmából, a kommunizmusból vagy a pánafrikai, illetve pánarab szocializmusból valamiféle tanulságot akarnánk levonni, az csupán annyi, hogy a jövőt nem lehet rövidített úton elérni. Az utópiához vezető ideológiai ösvények csupán káprázatok. Sikertelenségre vannak ítélve. Nem válnak be a gyakorlatban.

A történelem ezért eljutott a maga Gyakorlati Pillanatához. Az emberek azt választják, ami reális, praktikus, ami sikeresnek ígérkezik. Teszik, amit tehetnek.

A nagy eszméknek ez a légüres tere veszélyes lehet, mert gyanakvással és gyűlölettel telítődhet. Fanatizmussal és nacionalizmussal. Általában véve azonban az egész világ – a szegényektől a gazdagokig – leggyakrabban fölbe emelkedik az ideológiáknak. Ez pedig pozitív jelenség. Az emberek egyre gyakrabban választanak gyakorlati megoldásokat, mérlegelik, hogy minek van és minek nincs esélye a sikerre.”

A konkrét afrikai gondoktól eléggé messzire, általánosabb megfogalmazásokig jutottunk, de hát ez Kapuciński írásművészetének és globális szemléletének lényege. És még valami: az optimizmus:

„...még ha ez már nem is az a könnyed, naiv optimizmus, mint amilyen az a régi volt. De hát a boldogsághoz mindannyiunkat ez visz valamiképpen közelebb.” (id. interjú)

Budapest, 2001. márc. 3.

A szerkesztő jegyzete /Note by the Editor

RYSZARD KAPUCIŃSKI MAGYARUL MEGJELENT MŰVEI

- 1973 *Lapidárium* (1. rész), ford. és szerk. SZENYÁN Erzsébet, Budapest, Európai Utas – Századvég, 173 old.
- 1977 *Golyózáporban Angol földjén*, ford. HÁRS Gábor, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 130 old.
- 1999 *Lapidárium* (2. rész), ford. SZENYÁN Erzsébet, Miskolc, Felsőmagyarországi Kiadó, 145 old.
- 1981 *A császár*, ford. NEMERE István, Budapest, Magvető Könyvkiadó, 308 old. (Hailé Szelasszié bukásának története) (új kiadás: 1987)
- 1988 *A futballháború*, ford. GÍMES Romána és HÁRS Gábor, Budapest, Európa Könyvkiadó, 306 old.
- 2001 *Ében. Riporttémák Afrikából*, ford. SZENYÁN Erzsébet, Budapest, Széphalom Könyvkiadó, 312. old.
- 2005 *Lapidárium* (3–4–5. rész), ford. SZENYÁN Erzsébet, Budapest, Széphalom Könyvkiadó, 350 old.
- 2008 *Utazások Hérodotoszal*, ford. SZENYÁN Erzsébet, Budapest, Írók Alapítványa, 222 old.